

Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
Факультет реабілітаційної педагогіки та соціальної роботи
Кафедра спеціальної освіти та психології

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

Особливості розвитку зорової пам'яті у дітей молодшого шкільного віку
з синдромом дефіциту уваги та гіперактивності

Виконавець: Новік Анастасія Євгенівна
студентка групи СО-4(2)
спеціальності: 016 Спеціальна освіта
Керівник: Руколянська Н.В.
Рецензент: Турбан Вікторія Вікторівна
Нормоконтроль: Юлія КЛЮЧКОВА

Запоріжжя

РЕФЕРАТ

Бакалаврська робота: 46 с., 5 табл., 1 рис., 42 джерела, 3 додатки.

Об'єкт дослідження – зорова пам'ять у дітей молодшого шкільного віку з синдромом дефіциту уваги та гіперактивності.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати, продіагностувати та виявити рівні розвитку зорової пам'яті у дітей молодшого шкільного віку з синдромом дефіциту уваги та гіперактивності.

Методи дослідження: теоретичні, емпіричні, математико-статистичні.

Вивчення особливостей розвитку зорової пам'яті у дітей молодшого шкільного віку з синдромом дефіциту уваги та гіперактивності є актуальною та загальнозначущою проблемою сучасної вітчизняної педагогічної теорії та практики, що зумовлено різким збільшенням кількості дітей із синдромом дефіциту уваги та гіперактивності.

Розвиток зорової пам'яті у дітей молодшого шкільного віку з синдромом дефіциту уваги та гіперактивності є важливою передумовою формування психічної діяльності та подальшого навчання у школі. Рекомендовано займатись з дитиною: використовувати ігри та вправи, які будуть стимулювати розвиток концентрації та стійкості зорової пам'яті у дітей молодшого шкільного віку з синдромом дефіциту уваги та гіперактивності.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в розробці системи роботи та рекомендацій, спрямованих на розвиток зорової пам'яті дітей молодшого шкільного віку з синдромом дефіциту уваги та гіперактивності, які передбачали б створення спеціальних умов для ефективного розвитку та підвищення рівня зорової пам'яті.

**ЗОРОВА ПАМ'ЯТЬ, ДІТИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ,
ГІПЕРАКТИВНІСТЬ, СИНДРОМ ДЕФІЦИТУ УВАГИ ТА
ГІПЕРАКТИВНОСТІ**

ВСТУП

Актуальність дослідження. Вивчення особливостей розвитку зорової пам'яті у дітей молодшого шкільного віку з синдромом дефіциту уваги та гіперактивності є актуальною та загальнозначущою проблемою сучасної вітчизняної педагогічної теорії та практики, що зумовлено різким збільшенням кількості дітей із синдромом дефіциту уваги та гіперактивності.

Синдром дефіциту уваги і гіперактивності (далі – СДУГ) – хронічний психічний розлад у дітей, що характеризується порушенням уваги, гіперактивністю, імпульсивністю, які проявляються в різних ситуаціях і обумовлюють стійку соціальну і/або шкільну дезадаптацію. У дітей із СДУГ наявні когнітивні розлади, розлади розвитку шкільних навичок, рухових функцій, мовлення та багато інших проблем. У 2004 р. Всесвітня асоціація дитячої і підліткової психіатрії та суміжних професій визнала СДУГ проблемою номер один у сфері охорони здоров'я дітей і підлітків.

Однією з ознак СДУГ є порушення процесу запам'ятовування та уваги. Пам'ять як один із рівнів відображення оточуючої дійсності являє собою сукупність процесів, які сприяють організації і збереженню минулого досвіду. Можливість сприймати та засвоювати інформацію є психофізіологічним процесом, який виконує функції запам'ятовування, збереження і відтворення матеріалу.

Теоретико-методологічними основами розв'язання проблем порушення зорової пам'яті у дітей молодшого шкільного віку з синдромом дефіциту уваги присвячені дослідження вітчизняних та закордонних науковців: Л. Бадалян, А. Валлон, Л. Виготський, П. Гальперін, В. Давидов, Б. Ельконін, Л. Журкова, М. Заваденко, Б. Мастюкова, Ю. Мікадзе, Г. Костюк, К. Коффка, В. Крутецький, О. Леонтьєв, Т. Рібо, С. Рубінштейн, І. Синиця, Н. Тализіна, Е. Тітченер, І. Єременко, Н. Коломінський, О. Северов, В. Синьов та ін. Ними доведено, що розвиток зорової пам'яті у дітей молодшого шкільного

віку з синдромом дефіциту уваги та гіперактивності має певні особливості та потребує розвитку за допомогою спеціальних вправ.

Зорова пам'ять пов'язана зі збереженням і відтворенням зорових образів. Вона надзвичайно важлива для навчання дитини і передбачає розвинену в людини здатність до уяви. На ній заснований, зокрема, процес запам'ятовування й відтворення матеріалу: те, що дитина може собі уявити за допомогою зору, вона, зазвичай, легше запам'ятовує та відтворює.

Отже, дітям молодшого шкільного віку з синдромом дефіциту уваги та гіперактивності передусім потрібно розвивати увагу та зорову пам'ять. Доведення показників до норми дозволить у майбутньому успішно навчатись та засвоювати інформацію.

Існує багато підходів до вивчення синдрому гіперактивності та дефіциту уваги (Л. Бадалян, Л. Журкова, С. Головин, М. Заваденко, Б. Мастюкова, Л. Ясюкова, Дж. Стілл, Н. Корсакова, Ю. Мікадзе, Є. Балашова, О. Халецька, В. Трошин, Г. Стілл, А. Тредголд, А. Штраус, С. Кеннерс, В. Дуглас, В. Гарбузов, І. Дубровіна, З. Карпенко, О. Лютова, Г. Моніна, М. Раттер, Ю. Шевченко та багато інших), проте єдиної концепції психопрофілактики, діагностики, корекції цього розладу до сьогодні немає, що обумовило вибір теми дослідження у такій редакції «Особливості розвитку зорової пам'яті у дітей молодшого шкільного віку з синдромом дефіциту уваги та гіперактивності».

Об'єкт дослідження – зорова пам'ять у дітей молодшого шкільного віку з синдромом дефіциту уваги та гіперактивності.

Предмет дослідження – стан зорової пам'яті у дітей молодшого шкільного віку з синдромом дефіциту уваги та гіперактивності.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати, продіагностувати та виявити рівні розвитку зорової пам'яті у дітей молодшого шкільного віку з синдромом дефіциту уваги та гіперактивності.

Реалізація мети передбачає розв'язання таких дослідницьких завдань:

1. Розглянути та проаналізувати науково-методичну та психолого-педагогічну літературу з теми.

2. Провести діагностичне дослідження та охарактеризувати рівні розвитку зорової пам'яті у дітей молодшого шкільного віку з синдромом дефіциту уваги та гіперактивності.

3. Розробити методичні рекомендації для вчителів-дефектологів щодо розвитку зорової пам'яті у дітей молодшого шкільного віку з синдромом дефіциту уваги та гіперактивності.

Методи дослідження:

– *теоретичні методи*: вивчення та аналіз науково-методичної та психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження; аналіз анамнестичних і медичних даних;

– *емпіричні методи*: бесіди та консультації з батьками, спеціалістами з метою вивчення мовленнєвого анамнезу дітей, спостереження, опитування (бесіда), тестування, метод ілюстрування, констатувальний експеримент;

– *математико-статистичні методи*: аналіз фактичного матеріалу, отриманого у процесі дослідження (реєстрація, ранжирування, шкалування, статистичні методи).

Методологічне підґрунтя дослідження:

– концептуальні положення про загальні закономірності психічного розвитку дитини в онтогенезі (Л. Виготський, П. Гальперін, Д. Ельконін, О. Запорожець, О. Леонт'єв, Ж. Піаже);

– теорія функціональних блоків мозку О. Лурії;

– теоретичні положення про розвиток зорової пам'яті у дітей молодшого шкільного віку (Л. Виготський, І. Єременко, Н. Коломінський, О. Сєєров, В. Синьов);

– теоретичні положення про вирішальну роль корекційного впливу на розвиток особистості дитини з психофізичними вадами (В. Бондар, О. Граборов, І. Єременко, С. Конопляста, В. Липа, І. Мартиненко, А. Обухівська, В. Синьов, Є. Синьова, М. Шеремет);

– теоретичні положення про дітей з гіперактивними розладами та дефіцитом уваги (Т. Ілляшенко, О. Гуріна, Н. Піддубна та інші);

– теоретичні положення про особливості пізнавальних процесів молодших школярів з синдромом дефіциту уваги та гіперактивності (О. Беляєва, І. Сергєєва, І. Сухіна та інші).

Дослідження проводилось на базі Запорізького академічного ліцею «Вибір» Запорізької міської ради Запорізької області.

Практичне значення роботи полягає в тому, що результати експерименту, методичні рекомендації можуть бути використані вчителями-дефектологами у практичній роботі закладів загальної середньої освіти в організації роботи з дітьми молодшого шкільного віку з синдромом дефіциту уваги та гіперактивності, а також студентами спеціальності 016 Спеціальна освіта під час проходження практики.

Апробація результатів дослідження відбулась на конференціях:

Всеукраїнська науково-практична онлайн-конференція «Освітня діяльність працівників соціально-психологічної сфери: Виклики сьогодення та реалії»», 26 травня 2022 р. теза “Теоретико-методологічні основи розвитку зорової пам’яті у дітей молодшого шкільного віку з синдромом дефіциту уваги і гіперактивності”.

Структура та обсяг бакалаврської роботи. Бакалаврська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (42 найменування) та 3 додатків. Загальний обсяг роботи 46 сторінок, із них 35 сторінок основного тексту.

ВИСНОВКИ

Результати дослідження підтвердили концептуальні положення, правомірність основних методів, продемонстрували реалізацію цілей та ефективність вирішення окреслених завдань та заклали основу для таких висновків:

1. Проаналізовано науково-методичну та психолого-педагогічну літературу з питань особливостей розвитку зорової пам'яті у дітей молодшого шкільного віку з синдромом дефіциту уваги та гіперактивності. Аналіз наявних досліджень показав, що в психофізіологічних та логодидактичних дослідженнях накопичено значний обсяг важливої інформації щодо особливостей концентрації та стійкості зорової пам'яті даної категорії дітей.

На основі теоретичного аналізу науково-методичної та психолого-педагогічної літератури поглиблено та конкретизовано розуміння сутності поняття «зорова пам'ять» та «дефіцит уваги та гіперактивності». Під зоровою пам'яттю розуміємо один із видів образної, пов'язаний із збереженням та сприйняттям зорових образів. У дітей з СДУГ вона знаходиться на низькому рівні розвитку. Дефіцит уваги і гіперактивності – це стан, який є причиною постійної неуваги та імпульсивності.

Узагальнюючи педагогічні методи дослідження, які існують сьогодні в науковій літературі, зазначимо, що зорова пам'ять створює необхідні передумови для формування психічних функцій, які стають основою для подальшого формування та розвитку навчальної діяльності дітей молодшого шкільного віку з синдромом дефіциту уваги та гіперактивності.

Теоретико-методологічним основам розв'язання проблем порушення зорової пам'яті у дітей молодшого шкільного віку з синдромом дефіциту уваги та гіперактивності присвячені дослідження вітчизняних та закордонних науковців: Л. Бадалян, А. Валлон, Л. Виготський, П. Гальперін, В. Давидов,

Б. Ельконін, Л. Журкова, М. Заваденко, Б. Мастюкова, Ю. Мікадзе, Г. Костюк, К. Коффка, В. Крутецький, О. Леонт'єв, Т. Рібо, С. Рубінштейн, І. Синиця, Н. Талізїна, Е. Тїтченер, І. Єременко, Н. Коломїнський, О. Северов, В. Синьов та їн. Ними доведено, що дїтям молодшого шкїльного вїку з синдромом дефїциту уваги та гїперактивностї треба розвивати зорову пам'ять за допомогою використання в роботї спеціальних їгор та вправ.

2. Проведено дїагностичне дослідження на базї Запорїзького академїчного лїцею «Вибїр» Запорїзької мїської ради Запорїзької областї та схарактеризованї рївнї розвитку зорової пам'ятї у дїтей молодшого шкїльного вїку з синдромом дефїциту уваги та гїперактивностї. Було виявлено, що дїтей з низьким рївнем розвитку зорової пам'ятї 60 % (3 дитини), дїтей їз середнїм рївнем – 40 % (2 дитини), дїтей їз високим рївнем – не виявлено. Аналїзуючи результати констатувального експерименту з розвитку зорової пам'ятї у дїтей молодшого шкїльного вїку з синдромом дефїциту уваги та гїперактивностї, зазначаємо, що зорова пам'ять у цїєї категорїї дїтей знаходиться на низькому рївнї та потребує корекцїйно-розвиткової роботи в подальшому.

3. Було розроблено методичнї рекомендацїї для вчителїв-дефектологїв щодо розвитку зорової пам'ятї у дїтей молодшого шкїльного вїку з синдромом дефїциту уваги та гїперактивностї. У деяких дїтей молодшого шкїльного вїку спостерїгається пїдвищена активнїсть, швидке переключення з одного виду дїяльностї на їнший та їмпульсивнїсть, що свїдчить про порушення уваги та пам'ятї.

Запропонованї їгри ї вправи: «Рїзнобарвна драбинка», «Естафета слїв», «Каскад цифр», «Каскад слїв», «Фїгури», «Що зникло?», «Стоп», «Опиши картинку», «Кольорова плутанина», «Фотографуй очима», «Збери конструкцїю», «Археолог», «Сонечко-будинок», «Згадай послїдовнїсть», «Знайди вїдмїнностї», «Назви зображення» можна використовувати вчителям-дефектологам на корекцїйно-розвиткових заняттях. Вони допоможуть покращити рївень розвитку зорової пам'ятї у дїтей молодшого шкїльного вїку з синдромом дефїциту уваги та гїперактивностї, що є

важливою передумовою формування психічної діяльності та подальшого навчання у школі, адже виконання завдань та вправ є важливою складовою їх комплексного розвитку.